

Bősze Péter

Beszámoló a *Magyar nyelvű orvosi tudományírás* című tudományos rendezvényről

A tudományos ülés a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Orvosi Nyelvi Munkabizottságának rendezvényeként, az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok és Orvosi Tudományok Osztályának, valamint az MTA Nyelvtudományi Intézetének támogatásával jött létre az MTA Nyelvtudományi Intézetében 2018. október 5-én. Védnöke *Prószéky Gábor* (a Nyelvtudományi Intézet igazgatója) és *Siptár Péter* (az MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottságának elnöke) volt.

A rendezvényt *Siptár Péter* nyitotta meg. Köszöntötte a résztvevőket és bemutatta e sorok írója *Magyar orvosi nyelv – helyesírási útmutató* című könyvét, amely éppen aznap jelent meg a Medicina Kiadónál (l. 105. oldal). Örömhírként közölte, hogy a kötet egy három tagból álló sorozat első része; a további két kötet (*Magyar orvosi nyelv – nyelvhasználati megfontolások*, illetve *Magyar orvosi nyelv – egyetemi tételekötet*) hamarosan megjelenik, remélhetőleg még az idén. Ezután jó munkát, tartalmas együttgondolkodást kívánt a rendezvény előadójának és résztvevőinek.

CÉLKITŰZÉSEK

A célkitűzések egyértelműsége megkívánta néhány fogalom tisztázását:

Orvosi tudományírás Fogalmába alapvetően az orvosi közlemények, értekezések és szakkönyvek tartoznak, de ide sorolom a hivatalos orvosi írásokat is (leletek, látletelek, zárójelentések).

Magyar nyelvű tudományírás Magyar nyelvűnek a főleg az idegen szavaktól mentes, a magyar nyelvhasználati szabályok szerinti tudományírást nevezem. Főleg az az idegen szó, amelyik pontosan helyettesíthető magyar szóval. Hangsúlyozom, hogy pontosan. Ha a mondandót félreérthetetlenül az idegen szó fejezi ki, azt kell használni.

Egyetemes orvosi nyelv Az orvosi nyelvnek az rétege, amelyet az orvosi közlemények, értekezések, szakkönyvek és hivatalos orvosi jelentések írására, továbbá az orvosképzés, továbbképzés és az orvosi tudományos előadások tartására használunk.

Szabatos egyetemes orvosi nyelv Irányadó az az egyetemes orvosi nyelv, amelyet az orvostársadalom egyezményesen tart a leginkább

megfelelőnek. Nyelvészeti kifejezéssel ez az egyetemes orvosi nyelv normája.

Egyetemes magyar, illetőleg szabatos egyetemes magyar orvosi nyelvnek a fentiek magyar nyelvű formáját nevezem.

A rendezvény célja:

- A magyar orvosi tudományírás nyelvének és nyelvhasználatának felmérése.
- Javaslatok és teendők meghatározása a szabatos egyetemes magyar orvosi nyelv megteremtésére és egységes használatára.

ELŐADÁSOK

AZ ORVOSI FOLYÓIRATOK NYELVHASZNÁLATA

Berényi Mihály	Az orvosi közlemények nyelvhasználat – mai helyzet
Papp Zoltán	<i>Az Orvosi Hetilap</i> gyakorlata
Forrai Judit	<i>A Kaleidoscope</i> és a kettős látás – történelmi visszapillantás
Magyar László András	A magyar orvosi nyelv lehetőségei a jövőben
Kuna Ágnes	Az orvosi nyelvhasználat a gyakorlatban
Gergely Péter és Fogarasi-Nuber Katalin	A látletelekben szereplő sérülés-leírások párhuzamos igazságügyi orvosszakértői és nyelvészeti elemzése

AZ ORVOSI KÖNYVEK NYELVHASZNÁLATA

Vincze Judit	A nyelvi szerkesztő szemével
Gaál Csaba	A szerző (szerkesztő) szemével
Farkasvölgyi Frigyesné	A MEDICINA Könyvkiadó tapasztalatai

ZÁRÓNYILATKOZAT

Bősze Péter A zárónyilatkozat szempontjai

AZ ELŐADÁSOKNAK AZ ELŐADÓK ÁLTAL ÍRT ÖSSZEFOGLALÓI

Berényi Mihály

Az orvosi közlemények nyelvhasználata – mai helyzet

Az írás művészete szinte minden területen súlyos beteg. A számítógépek világában az anyanyelvünk ismerete sokat romlott a közélet minden területén (a trágárság tekintetében fejlődés mutatkozik). Feladat: a nevelési, nyelvoktatási hiányosságok csökkentése.

Orvosi közleményekben, előadásokban, internetes népszerűsítő egészségügyi honlapokban nyilvánul meg legjobban, különösen ott, ahol nincs nyelvi lektor. Legkevesebb hiba a nagy múltú kiadók könyveiben van.

Az internetes hibák nagyságára íme egy példa:

A cikk címe: „*A mielodiszplázia szindróma kvintesszenciája*”.

Váltakozik a mielodiszplázia és a myelodysplasia, és myelodysplasias a beteg; differenciál diagnosztika.

Feladat: nyelvi lektorok kellenének a világhálóra is.

Egyik folyóiratban a cikk címe: „*A perkután nervus tibialis posterior stimuláció (PTNS) a túlműködő hólyagszindróma kezelésében*.”

A hibás „túlműködő hólyagszindróma” angol eredetű: overactive bladder syndrome. A magyar címben a „perkután” ezért van rossz helyen, mert szolgálisan sikerült lefordítani a módszer angol nevét: Percutaneous tibial nerve stimulation.

Helyesen: A nervus tibialis posterior perkután stimulációja túlműködő hólyag kezelésében. A „szindróma” akár el is hagyható. A cikkből néhány jellegzetes hiba: vizeleti naplókitaltás, detruzor túlműködés, státusz felmérés, reziduális vizeletmeghatározás, ismételt vizeleti napló kitöltése.

Feladat: a szaklapok szerkesztőségébe a szakmai lektorokon kívül nyelvi lektorok is kellenének.

A leggyakoribb hibák:

Elkerülésükre andrológiai és urológiai szakszógyűjteményt készítettünk; mintha az írók nem használnák.

A teljes orvosi szakszókincset ismét össze kellene gyűjteni.

- Az író nem olvassa el a saját maga által írt szöveget (gépelési hibák)
Phyllanthus növényfajok összehasonlítása antivirális szerekkel.
- Apró hiányosságok: vessző, határozott névelő kimaradása
Megkezdtek a világ első szélütés utáni összejtkezelését.
Ingyenes méhnyakrák elleni oltás.
- Nem ismerik az egybe- és különírás szabályait
Spermium DNS töredezettség, spermium koncentráció, hímveszvsz protézis típus.

- Hibák a kötőjelek használatában
Hólyag és húgycső rendellenességek.
- Az orvosok nem kedvelik a szerkezetes megoldásokat
A perkután nervus tibialis posterior stimuláció (PTNS) a túlműködő hólyagszindróma kezelésében. (1. fent)
- Angol szakkifejezések szerint képezik a magyar megfelelőket; erős angol hatás
Sperm count → spermaszám (spermiumszám helyett), andrológusok is elkövetik!
Az ibuproféntől csökken a spermaszám.
- Eredményez a kárt, bajt okoz, előidéz, kivált helyett
A kontrasztanyag veseelégtelenséget eredményezett. A tüdőembólia hirtelen halált eredményez.
- Nem kívánt események esélye a veszélye, kockázata helyett
A szívhalál esélye nő. A vetélés esélye nő.
- A férfi szavunk hibás használata
A férfi genitáliák – a férfi nemi szervei
- Magyar–latin hibridek

Papp Zoltán

Az Orvosi Hetilap gyakorlata

Elsőként Markusovszky Lajos indította útjára a magyar orvosi szaknyelv művelését azzal, hogy 1857-ben megalapította az *Orvosi Hetilapot*, 1860-ban pedig kiadta az *Orvos-gyógy-szerészeti Műszógyűjteményt*. (1883-ban Balogh Kálmán szerkesztett új *Orvosi Műszótárt*.) A magyar orvosi szaknyelv további jelentős úttörői: Rác Sámuel, Bugát Pál és Balassa János.

Az *Orvosi Hetilap* az elmúlt 161 évben a magyar orvostudomány világszínvonalú, nemzetközileg jegyzett folyóirata lett. Az elmúlt két évben a formai elvárásokat is összhangba hoztuk a nemzetközi gyakorlattal, ugyanakkor az *Orvosi Hetilap* szerkesztésénél két forrásra alapozzuk az egységes és következetes írásmódot: *Orvosi helyesírási szótár* (1992) és *Magyar helyesírási szótár* (2017).

Latinul írjuk az anatómiai/szövettani képletek, kifejezések, betegségek (diagnózisok), műtéti eljárások, kórokozók nevét. A magyar és latin szavakat egymás szinonimájaként használjuk.

Magyarosan írjuk a szakterületek és azok művelőinek elnevezését; a köznyelvben is használt szavakat; a *-szkóp* és a *-gráfia* végződésű műszeres eljárások és műszerek elnevezéseit; a kémiai, biokémiai, biológiai és fizikai szakkifejezéseket.

Az *Orvosi Hetilap* úttörő és irányító szerepe olyan érték, amelyre alapozva azt javasoljuk, hogy a magyar nyelvű orvosi tan- és szakkönyvek, folyóiratok kövessék az *Orvosi Hetilap* bevált és következetes írásmódját az egységes magyar orvosi szaknyelv érdekében.

Forrai Judit

A Kaleidoscope és a kettős látás – történelmi visszapillantás

A *Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténelmi Folyóirat* közel egy évtizede működő átfogó folyóirat, amely többszakmás megközelítésben és forrásból tárgyalja az orvosi tudomány történetét széles összefüggésben, az ókortól napjainkig. Helyt ad olyan társadalomtudományi és művelődéstörténelmi tudományágaknak is, mint például az egészségügyi jog, törvénykezés, filozófia, sporttörténet, pszi-tudományok, élettudományok története; néprajzi, módszertörténelmi, műzeumi, irodalmi és egyéb források feldolgozásával támogatja az orvostörténet sokszínű, összetett vizsgálatát. Éppen ezért a folyóirat tudományos nyelve nem kizárólag orvosi szak kifejezésekre szorítkozik, hanem egyidejűleg mindazokat a mai jelentéstani fordulatokat is alkalmazza, amelyeket a társadalomtudományi nyelvezet rejt magában, elbeszélési és értelmezési szempontból is. Ilyenformán kettősség jellemezi a lapot: egyaránt jelen vannak a legújabb XXI. századi nemzetközi kutatások kifejezései, amelyeknek még nem alakultak ki a magyar megfelelő szaknyelvi változatai, és azok a régi magyar orvosi elnevezések, kifejezések, amelyek már sem formailag, sem tartalmilag nem állják meg a helyüket a mai közbeszédben – ezeket már szokásos szakszavakkal helyettesítjük. Példákon keresztül mutatom be azokat a társadalmi, szemléletbeli, szakmai változásokat, amelyek folyamatosan megjelennek az orvosi tudományos nyelvben, a múltban és jelenben egyaránt.

Magyar László András

A magyar orvosi nyelv lehetőségei a jövőben

A magyar orvosi nyelv a XVI. századi kezdetektől, ám különösen a XVIII. század 30-as éveitől igen sikeresen fejlődött. Nagyjából a XX. század első évtizedeire szókészletében, gördülékenységében, stílusában és kifejezésmódjában egyaránt fejlett nemzeti szaknyelvvé vált. Ekkor kezdődtek a bajok, amelyek részint külső hatásokra (latinoktatás hanyatlása, angol nyelv világhatalma, globalizáció, az olvasáskultúra háttérbe szorítása stb.), részint belső okokra (szakosodás, a szó-készlet robbanásszerű bővülése, a digitális kultúra terjedése, magyarok külföldi tanulmányai, munkavállalása stb.) vezethetők vissza. Ezek a folyamatok szerintem megállíthatatlanok. A jövőben tehát nem a szakszókincs magyarosítására kell törekednünk, mert azt lehetetlennek látom, hanem az orvosi nyelv gondolati-stiláris javítására, az érthetőségének fönntartására. Ennek eszközei:

- Orvosi nyelvoktatás (történelmi és kortárs), illetve latinoktatás erősítése.
- Nyelvi-stiláris ellenőrzés erősítése az írott munkák közreadásánál.
- Magyar nyelvű orvosi adattárak létrehozása.
- Magyar nyelvű közlemények megjelentetésének lehetővé tétele, több és mozgékonyabb magyar nyelvű elektronikus szaklap vagy fórum létrehozása, pályázatok magyar nyelvű cikkek írására.

- Hazai tudományos kutatás, anyanyelvű szakrendezvények, fórumok, hálózati oldalak támogatása.
- Új magyar orvosi helyesírási szótár létrehozása (a világhálón).
- Egyes magyaros orvosi kifejezések makacs ismételtetése a sajtóban és az oktatásban.

Ez utóbbi javaslatok közül az új (világhálós) orvosi helyesírási szótár és magyar orvosi szótár megalkotása lenne a legfontosabb, illetve az anyanyelvi szakmai honlapok fenntartása és színvonalának emelése. Fontos a latinoktatás és a *magyar orvosi nyelv* tantárgy óraszámának növelése is legalább az orvosi karokon.

Kuna Ágnes

Az orvosi nyelvhasználat a gyakorlatban

Az orvosi nyelvet annak rétegzettsége és sokszínűsége felől lehet megközelíteni. Egységes orvosi nyelv nem létezik, nem létezhet, mert ez ellentétes a nyelv és a nyelvhasználat természetével. Így van ez minden szaknyelv, sőt minden nyelv esetében is. Az „orvosi nyelv” címke tehát (nyelvészeti szakkifejezéssel élve) az egész a rész helyett metonímia. Azaz magában foglalja a rétegzettséget, a különböző nyelvhasználati színtereket, beszédeseményeket, műfajokat stb. Így például orvosi nyelvként „címkézzük” tárgyunkat, amikor a tudományos szaknyelvre gondolunk, de azt is, amikor a klinikai szakmai párbeszédekről vagy az orvos és a beteg közötti nyelvhasználatról beszélünk. Ez a sokszínűség más-más feladatokat ró a kutatókra is, amelyek megoldása szükségszerűen tudományközi megközelítést és többféle módszert igényel. Egyes feladatoknál kifejezett igény a (szigorú) egységesítés (ilyen pl. a helyesírás), más esetekben ez szóba sem jöhet (például az orvos-beteg kapcsolatban). A tudománynak ezen a változatos „terepen” szükséges támogatást nyújtania és iránymutatást adnia. A tudományos szaknyelvre vonatkozó feladatok mellett tehát a gyakorlati szakmai nyelvhasználat és az ún. közvetítő nyelv jellegzetességeinek felmérése is nagy jelentőséggel bír.

Gergely Péter, Fogarasi-Nuber Katalin

A látleletekben szereplő sérülésleírások párhuzamos igazságügyi orvosszakértői és nyelvészeti elemzése

A sérülések leírásának, ellátásának és kórismézésének olyan jegyzőkönyve a látlelet, amely a fentiekén túl a sérülés jogi minősítését is tartalmazza. Jelenleg Magyarországon a látlelet fogalmát, a használható kifejezések tárá, a leírások részletességét érdemben sem jog-, sem szakmai szabály nem határozza be. A nem elegendő adattartalmú, hibás vagy önellentmondó látlelet büntetőeljárások kimenetelét változtathatja meg. Mivel a büntetőeljárásoknál az igazságügyi orvosszakértőknek gyakran a sérülések ellátásához képest későbbi időpontban, a szakorvosi látleletek alapján kell feltárniuk a sérülések súlyosságát és keletkezésük lehetséges módját, elengedhe-

tetlen a sérülések pontos leírása és kórismézése a szakorvosi leletekben. Ez különösen igaz azokban az esetekben, ha a szakorvosi irat nem kerül igazságügyi orvosszakértő kezébe. E szakmai szempontból káros jogalkalmazói gyakorlat – tapasztalataink szerint – az utóbbi időben sajnálatos módon terjed.

A látleletek a nyomozhatóságok és a büntetőeljárás résztvevői számára is készülnek, ezért továbbra is a vitatott érvényességű, az *Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16-os számú módszertani levele a testi sérülések és egészségkárosodások igazságügyi orvosszakértői véleményezéséről* című kiadvány alapján, magyar nyelven kell megfogalmazni bennük a sérülések leírását, a kórisméket pedig latin mellett magyar nyelven is fel kell tüntetni.

Előadásunkban hibás látleleti megfogalmazásokat és orvosszakértői szempontból félreérthető leírásokat és kórisméket mutatunk be és elemzünk mind igazságügyi szakértői, mind nyelvészeti szempontok alapján. Felhívjuk a figyelmet arra, mennyire fontos a magyar orvosi szaknyelv helyes és közérthető használata az orvosi látleletekben a téves jogi következtetések elkerülése érdekében.

Néhány javaslat az egyetemes magyar orvosi nyelv megteremtésére és egységes használatának megvalósítására:

Mindennapi gyakorlati tapasztalat, hogy a látleletek, orvosi iratok sokszor nyelvtani és fogalmazási hibáktól hemzseggő sérülésleírásokat tartalmaznak. Látleletekben a kórisméket latin és magyar nyelven is meg kell adni. A latin kórismék magyar megfelelői azonban gyakran pontatlanok, vagy jelentésük nem egyezik meg a latin szakkifejezésekével. Gyakran előforduló hiba más minősítési csoportba tartozó kifejezések megadása, hasonló, de nem azonos jelentéstartalmú szavak felcserélése a magyar fordításban.

Kiemelten fontos lenne, hogy a gyakorló orvosok tisztában legyenek azzal a nevezéktanral, melyet az igazságügyi orvostan használ az egyes sérüléstípusok leírására és kórismézésére. Szükséges lenne továbbá azt is tudatosítani a gyakorló orvosokban, hogy bizonyos, széles körben elterjedt kifejezések használata félreérthető az igazságügyi orvosszakértők számára, és a későbbiekben mind a büntetőeljárás, mind az esetleges polgári peres eljárás kimenetelét is befolyásolhatja. Amennyiben sikerül az igazságügyi orvosszakértői szakmának egyetértésre jutnia a nevezéktanban, a megújuló 16-os számú módszertani levél (szakmai irányelv) tartalmazni fogja majd a sérüléstípusok igazságügyi orvosszakértői szempontú megnevezéseit és meghatározásait. A megszülető, közös megegyezésen alapuló nevezéktan vonatkozásában kiemelkedő jelentőségű, hogy a gyakorló klinikai orvosok és a jogalkalmazók (hatósági, bírósági alkalmazottak) is megismerhessék és elsajátíthassák, illetve minden szakterület hivatalos szaknyelvébe ugyanazzal a jelentéstartalommal épüljön be.

Vincze Judit

Orvosi könyvek nyelvhasználata a nyelvi szerkesztő szemével

Minden orvos kötelessége lenne szakmája nyelvének művelése. A könyvek, közlemények ugyanis „nevelik” vagy éppen megfertőzik a ma olvasóját, a holnap szerzőjét. Az orvosi szaknyelv helyes alkalmazásának útja:

- A nyelvhelyességi szabályok kidolgozása (*Bószé Péter: Magyar orvosi nyelv – Nyelvhasználati megfontolások; Magyar orvosi nyelv – Helyesírási útmutató*).
- Az új orvosi szótár létrejöttekor elkészíthető lenne az elektronikus szövegjavító (várat magára!).
- Az egyetemi oktatók nyelvi képzése, a szabályok elfogadtatása (ez a legnehezebb!).
- Szakfolyóiratok és -könyvkiadók szerkesztői tegyék magukévá és alkalmazzák az elfogadott szabályokat (szinte reménytelen!).

Gaál Csaba

Orvosi könyvek nyelvhasználata a szerző (szerkesztő) szemével

A nyelvromlás az úgynevezett szakértelmiség jó részében is jelentős teret hódított. A szakkönyvekben rendszeresen felbukkanó helytelen nyelvhasználatot sokan – és joggal – mintának tekintik. Azt is mondhatnánk, hogy jóhiszeműen utánozzák a hibákat. Arra gondolnak ugyanis, hogy ha mindez a szerkesztőség tudtával történt, és nyomtatásban is megjelent, akkor ez nyilván elfogadott.

A nyelv változik, hangoztatják egyesek. A változás azonban lehet rossz és jó irányú. A nyelvhasználatnak azonban vannak alapvető törvényei, ezek némelyikének feladása is „változás”.

Az előadásban szóba kerül a szakzsargon, a stílus és a helyesírás szerepe, de példák szolgálnak a szórend idegenes, valamint az igeekötők helytelen használatára is. A legtöbb teret azonban az idegen szavak felesleges és kis munkával kiküszöbölhető halmozásának szenteli az előadó.

A *szakszerkesztő* a szöveg egységéért, a logikus elrendezésért, tagolásért kezkeszkedik. Felelőssége még a tartalmi, nyelvi és formális kérdésekre is vonatkozik. A szerkesztők feladatainak főbb pontjai:

- A szerkesztő módosíthat, de nem szabad a jelentést megváltoztatnia.
- A szerkesztő felel azért, hogy megjelenjen a magyar nyelv észszerűsége és szépsége.
- Egységes ortográfia megteremtése.
- Törekedni kell az idegen szavak mellőzésére.
- Kerülendő a szakmai zsargon.

Szaknyelvünk milyenségéért elsősorban mi vagyunk felelősek: mindnyájan, akik azt beszéljük, írjuk, vagy akik ellenőrizzük. Felelőssége – ha tetszik bűnrészessége – van természetesen minden orvosi lapnak, könyvkiadónak, azok lektorainak és szerkesztőinek.

Farkasvölgyi Frigyesné
A MEDICINA Könyvkiadó tapasztalatai

A különféle orvosi könyvek kézbevételekor csodálkozással vegyes értetlenséggel látjuk, hogy a szakszövegek írásmódja kiadványonként változik: ahány kiadó, annyiféle leírás. Legtragikusabb, ha a helyesírás egy könyvön belül sem egységes, következetlen. Az ortográfia a helyesírás tudománya, célja, hogy kidolgozott elvek alapján egységes írásmódot adjon a kezünkbe. 1992-ben született meg a „zöld könyv”, vagyis az Orvosi helyesírási szótár, melynek alapelvei a mai napig normaértékűek. Az orvosi helyesírásban – jó néhány egyéb kérdés mellett – az okozza a legfőbb gondot, hogy az idegen szavak kétféleképpen – idegen vagy magyaros, azaz kiejtés szerinti írásmóddal is – írhatók: a nehézséget a két lehetőség közti választás okozza, tudniillik, hogy mi alapján döntünk.

Javaslatok az orvosi helyesírási szótárhoz:

- A görög–latin szakkifejezésekben tartsuk meg az eredeti írásmódot, ez megóvja attól, hogy ugyanazt a szót a különböző kiadványok másként írják.
- El kellene dönteni, hogy mely szavak mentek át olyannyira a köztudatba és a köznyelvbe, hogy azokat magyarosan írjuk.
- A már meghonosodott magyar szavak használata részesüljön előnyben az idegen helyett: a szótár zárójelben tüntesse fel az eredeti kifejezést.
- Az idegenből átvett és még nem elterjedt szavakat alapvetően magyarítani kell, ajánlott az eredeti kifejezést zárójelben feltüntetni.
- Meg kell határozni a nyelvbe már beépült és eredeti formában elfogadottá vált idegen szavakat.
- Megfontolandó, hogy az idegen szavakhoz nem kellene-e magyaros végződéseket kapcsolni a ma ajánlott latin végzések (pl. *-cus*) helyett.
- Az új szótár ne csupán a címszavak felsorolására szorítkozzon, hanem tartalmazza a szóösszetételeket, szókapcsolatokat is.

LEVELEK

Katona Márton

„Caesar non supra grammaticos”
 szabad fordításban: „az uralkodó sem áll a nyelvtan fölött”

Néhány gondolattal szeretnék hozzájárulni a rendezvényhez, mivel személyesen nem tudok ellátogatni.

Először: támogatom a lakosság, a betegek részére megjelenő könyvekben, írásokban az olvasható, közérthető formában leírt tanulmányokat. Ennek szerkesztését, formáját már a rendezvényre bízom, meg majd a gyakorlat kialakítja.

Másodszor: engem az orvosi szakmai nyelv aggaszt. Ehhez szeretnék hozzászólni.

Több évszázad alatt szépen kialakult a szakmai latin (néhol keverve a görög nyelvvel) pontos orvosi kifejezések, leírások

tárháza egész Európában. Ezt fiatal korban, amikor még fogékony az agy, szépen meg lehet tanulni, és kitart az élet végéig, el lehet boldogulni vele. A múlt század hatvanas éveiben szépen meg is tanultam. Munkám során sok collega (kolléga) által igen szépen használt latin orvosi kifejezést is átvehettem. Öröm volt olvasni a szakkönyveket, meg a régi írásokat.

Lehet, hogy sokáig élek, mert új nyelvet kellett megtanulnom. Akkor ért az első meglepetés, mikor cikket írtam az *Orvosi Hetilap*ba.

Sorozatban kijavították, átírták a latin kifejezéseimet. Nem ismertem rá a cikkekre. Igen fáj, még most is. Miért kellett minden korábbi bevált kifejezést elvetni, csak egyfelé menni, mint felénk vidéken mondják, a „vezérürü” után, másfele nem lehet? Milyen hasznot hozott ez?

Egy nagyszájú, liberális párában elhomályosodott látású tím (team) ráerőltette akarátát a többségre. Nem fogadott el más véleményt, zavarossá tette a korábbi exact (egzakt) kifejezéseket, lesepert minden bevált szokást.

Persze (per se) a magyar nyelvben sok a latin szó, beépült, alig lehet megismerni. Szépen lehet a magyar nyelvtannal is egyeztetni, ragozni.

Szerencsére a latin szavakat pontosan megőriztük, nem vagdaltuk le a végeit, mint számos nyugati nyelvben.

Egyre inkább kezd terjedni az összepotott angol nyelv a zavaros nyelvtanával. Ezeket már nehéz átültetni a magyar nyelvtan szabályai szerint, nagyon zavaró, ezt látjuk más szakmákban is. A latin, meg annak a magyar kifejezését kell az új dolgokra is alkalmazni, a keveredést, változást az angollal pedig nagyon óvatosan, apránként használni. Ergo: véleményem szerint a szakmai körökben a latin nyelv legyen az alap.

Ha valaki esetleg modern, fonetikus átírást szeretne, azt is engedjük. Írja le a régi szavakat, utána zárójelben, idézőjelben, vagy más betűtípussal az óhajtott újat. Rengeteg nyomda-technika van. Lehet a könyv végén szószeredetben is.

Sok fiatal collega, ha megkér, manapság segíték a szakmai latin alkalmazásában, ragozásában, egyeztetésében. Ne legyen kötelező diktatúra az új megoldásra, amit a diktátor bármikor meg is változtathat. Aztán annyi sok alakítást hoz folyamatosan, hogy ő sem ismer rá évtizedek múltával a tákolmányára. Lendületes, lehengerlő munkájuk során vártam, hogy a magistralis (magisztrális) receptfelíráskor is át kell térnünk a zavaros nyelvre.

Debrecenben 100 éves az orvosképzés. Az ünnepi megemlékezések címe: Centenarium Medicinae (nem pedig Centenarium medicinae). Száz év alatt 14 000 orvos végzett. Mindannyian megtanultuk a latint.

A műszaki irodalomban az M10-es csavar az mindig M10, nem pedig „em10”. A nem pontosan definiált kifejezések, mértékegységek miatt már számos gond volt a műszaki életben. Több példát tudnék hozni.

Tiszteljük professzoraink, őseink őszinte törekvéseit a pontos szakmai leírásokért.

Mélységes köszönet fáradtságos, áldozatos munkájukért! Eredményes munkát kívánva, salute collegiale.

Wittmann István

Nagyon örülök a *Magyar Nyelvű Orvosi Tudományírás* című rendezvénynek, különösen azért, mert itt Pécsen több alkalommal vitába keveredtem azt illetően, hogy tegyük-e kötelezővé magyar nyelvű tudományos közlemény meglétét a PhD címhez. Sajnos kisebbségben maradtam, pedig továbbra is az a meggyőződésem, hogy a magyar tudományosság nyelve így fejlődhetne. A rendezvényre sajnos nem tudok elmenni, de tisztelettel kérem véleményem képviselését.

ZÁRÓNYILATKOZAT

A zárónyilatkozat szempontjait a rendezvény célkitűzései szerint állítottam össze, figyelembe véve az előadók javaslatait.

AZ EGYETEMES MAGYAR ORVOSI NYELV HELYZETE, TEENDŐK

Az egyetemes magyar orvosi nyelv még alkalmas a magyar nyelvű tudományírásra, de írásmódja részben szabályozatlan, szókinccse pedig némileg hiányos: jó néhány nemzetközi kifejezésnek nincs magyar megfelelője.

A szabályozás területén nagyot léptünk előre: megjelent a *Magyar orvosi nyelv – helyesírási útmutató* című könyv, amely két évtizedes egyeztetést, vitát követően készült el, és a Magyar Tudományos Akadémia jóváhagyásával adtuk ki (l. fent). Ennek szerves kiegészítőjeként állítjuk össze a magyar orvosi nyelv új helyesírási szótárát. A jelenleg érvényben lévő orvosi helyesírási szótárt 1992-ben adták ki. Ez az ún. *zöld könyv*, az orvostudomány rohamos fejlődése következtében, több szempontból is elavult; az új szótárra tehát égetően szükség van. Megjelenésével gyakorlatilag megszűnik a magyar orvosi nyelv szabályozatlansága.

A szókinccs hiányosságának kiküszöbölése, a nemzetközi szakkifejezések magyarítása folyamatos feladat, mivel állandóan születnek új nemzetközi elnevezések. A magyarítás csak együttgondolkodással, egyezményesen lehet sikeres. Erre a *Magyar Orvosi Nyelv* című folyóirat kitűnő lehetőséget teremtett, és teremti a jövőben is.

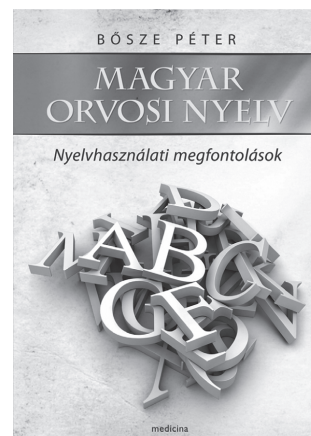
Hasonlóképpen együttesen kell meghatározni a *szabatos egyetemes magyar orvosi nyelvet*; a helyénvalónak tartható szókinccset és az alkalmazási szabályokat. Nyelvészeti kifejezéssel: a egyetemes magyar orvosi nyelv normáját. Ennek alapvető eleme a hazai orvosi nyelvi értelmező szótár – ez is készül.

AZ EGYETEMES MAGYAR ORVOSI NYELV HASZNÁLATÁNAK HELYZETE, TEENDŐK

Az egyetemes magyar orvosi nyelv használata jócskán hagy kívánnivalót maga után. Hibái sokrétűek, és terjed a magyartalan, bonyolult fogalmazás, továbbá rengeteg a fölösleges idegen szó. Túlmenően azon, hogy ez helytelen, a legnagyobb baj, hogy rossz példa, és ezért terjed: az olvasó azt hiszi, hogy ez így helyénvaló, és utánozza.

A teendők számosak:

- Az irányadó egyetemes magyar orvosi nyelvhasználat meghatározása és alkalmazása

Ez többé-kevésbé megvalósult a *Magyar orvosi nyelv – nyelvhasználati megfontolások* című könyv megírásával. Kiadását szintén két évtizedes közös munka előzte meg. Most már csak a szándék szükséges, hogy alkalmazzuk. Egyéni szándék – mindegyik orvosban tudatosuljon, hogy ő is felelős a magyar orvosi nyelv helyénvaló használatáért – és intézeti szándék. Az intézetek, klinikák, kórházi osztályok stb. vezetői tekintsek feladatuknak a szabatos egyetemes magyar orvosi nyelvhasználatot; követeljék meg beosztottaiktól, hogy ekként írják az orvosi leleteket, zárójelentéseket stb. A szándék erősítésére, a felelősség tudatosítására az orvostársadalom és a magyar közélet felvilágosítása szükséges; espedig nemcsak előadások tartásával, hanem közcsatornai műsorokkal, újságcikkekkel, továbbá rendeletekkel is. Például: a vezetők működési előírásainak legyen része a szabatos magyar orvosi nyelvhasználat megkövetelése.

- Az orvosi nyelvi helyesírási szabályok egysége használata

Erre ugyancsak megvan a lehetőség. A Medicina és a Semmelweis Kiadó már a *Magyar orvosi nyelv – helyesírási útmutató* előírásai szerint szerkeszti az új orvosi szakkönyveket. Bízást remélem, hogy a folyóiratok szerkesztői is ezek figyelembevételével fognak szerkeszteni, és azt is, hogy az orvosi leletek, zárójelentések írásánál is fogják használni. Feltétlen szükséges a világhálós orvosi nyelvi helyesírási javítórendszer elkészítése. Ez az MTA Nyelvtudományi Intézetnek a feladata – az új orvosi nyelvi helyesírási szótár elkészítése után várható.

- A magyar orvosi szakírás tanítása. Ez sokszintű szervezési feledat, a következőkre terjed ki:

- Orvostudományi közlemények, könyvek szerzőinek és bírálóinak képzése. Tudományos közlemények, szakkönyvek írása sajátos ismereteket is igényel. A szakmáját kiválóan tudó és alkalmazó orvos/kutató nem biztos, hogy jó szakíró is. A szakírás alapvető ismeretei nélkül nem állítható össze megfelelő tudományos közlemény, sőt ezek a tudományos írások olvasásához, mérvadó értékeléséhez sem nélkülözhetők. Megtanulására könyvek állnak rendelkezésre, például a Bösze Péter és Palkovits Miklós által írt *Tudományos közlemények írása, szerkesztése és értékelése* című könyv. Hasonlóan fontos a bírálatok elkészítésének a megtanítása. Az orvostudomány vezető szakembereinek iratlan kötelessége a tudományos közlemények bírálata – részvétel az előbíráló (*peer review*) rendszerben –, a tankönyvek, kézikönyvek stb. szakmai ellenőrzése. A bírálói munka szerves része a megfelelő tudományos írások elkészítésének. Szerzői és bírálói tudnivaló megtanítására kívánatos tanfolyamok szervezése, kivált a doktori iskolákban. Ez egyetemi feladat.

- Orvostudományi szerkesztők, nyelvi ellenőrök (korrektorok) képzése. A nyelvi ellenőr a kéziratok, nyomdai levonatok hibáit javítja/jelzi. Ezt legtöbbször a szerkesztők végzik, akik egyúttal szerkesztik is a kéziratokat, folyóiratokat, könyveket. Ám a kétféle feladat el is válhat egymástól. Például az orvos szerkesztők igénybe veszik a nyelvi ellenőrök segítségét, vagy tudományos értekezéseknél a hibák, elírások kijavítására kérnek fel a szerzők nyelvi ellenőröket. A tudományos munkák szerkesztése önálló szakma, nem része az orvostudomásnak. A legkiválóbb orvosok sem lehetnek jó szerkesztők, ha nem tanulják meg a szerkesztés tudományát. Hazánkban a szerkesztők képzés mostoha terület; az ELTE és a szakegyetemek közös és halaszthatatlan feladata az elmaradás megszüntetése; az orvosi nyelv területén az ELTE és az orvosegyetemek közös erőfeszítése szükséges.

A magyar nyelvű tudományos írások szerkesztőinek sajátos feladata a magyarítás: a fölösleges idegen szavak helyettesí-

tése magyar megfelelőikkel. Ők is felelősek a magyar nyelvű tudományírásért (l. feljebb).

- A legtöbb nehézséget az angol kifejezések okozzák, mivel soknak nincs magyar párja, avagy még nem terjedt el, szokatlanak tűnhetnek. Magyarításuk mégis lényeges, már csak azért is, mert használatuk befolyásolhatja a magyar mondat szerkesztést is. Az angol szavak használatából származnak a terebélyes, bonyolult fogalmazott – sokszor sem nem angol, sem nem magyar (angomagy) – mondatok.
- Továbbá gondot jelent az is, hogy orvosi nyelvünk hagyományosan tele van görög–latin szakszavakkal, amelyeket megszokásból állandóan használunk.

Orvosi nyelvünk görög–latin szókészlete sok évszázados; a középkori görög–latin maradványa. A fejlett nemzetek a középkori görög–latin szakszókészletet teljes lecserélték a XVI–XVIII. században: a nemzeti szakkifejezésekre tértek át. Mi ezt nem tehetjük meg, mert országunk egyik részét a török dúlta, másik része a Habsburgok gyarmata volt, és Erdély kezét is gúzsba kötötték. Nem volt egyetemünk, nem volt orvostudomány, mert nem engedélyezték; gátolták a magyar szaknyelvek fejlődését, és elárastották az idegen kifejezésekkel. Orvosi nyelvünk görög–latin hagyománya ekként gyarmati mivoltunk nyelvi lenyomatának tekinthető.

Magam is büszke voltam orvosi nyelvünk görög–latin hagyományaira, lépten-nyomon dobálóztam az ilyen kifejezésekkel, amíg rá nem döbentem számos hátrányukra. A legjelentősebb a magyar szakkifejezések háttérbe szorítása. Történt egyik műtéti módszer tanításakor, hogy a következőt mondtam: „a keresztcsonti idegdúc ágai a körte alakú izmon fekszenek”. A hallgatók csak akkor értették meg, amikor *musculus piriformis* mondtam a *körte alakú izom* helyett – nem ismerték az izom magyar nevét.

A másik nehézség a görög–latin szakkifejezések írásából adódik. Hibás, felemás írásuk a leggyakoribb helyesírási hiba az orvosi szövegekben; nem beszélve a ragozási tévesztésekről (*carcinoma coli* helyett *carinoma colonis*, *colontos*) és a magyaros vagy idegenes írásmódjuk összevisszaságáról. Gondok adódnak még a kiejtésükből is, például az *ischaemia* szót ejtik *isémianak* és *iszkémianak* is. A görög–latin kifejezések helyes használatához szükséges a latin nyelv tanítása, mely egyre inkább háttérbe szorul. Az orvostanhallgatók, a fiatal orvosok latintudása meglehetősen gyér.

A latin holt nyelv, a görög–latin kifejezések pedig a nemzetközi érintkezésekben sem használhatók. Ezek után joggal vetődik fel a kérdés: kell ragaszkodnunk a görög–latin orvosi nyelvi hagyományhoz? Szükséges terhelni az orvostanhallgatókat olyan szakkifejezések halmazával, amelyek nem használhatók a nemzetközi kapcsolatokban, a magyar orvosi szaknyelvet pedig gátolják? A görög–latin szakkifejezésekkel teli közlemény nem magyar nyelvű közlemény, legfeljebb

magyaros tudományírás. A fejlett országok orvosai kétféle orvosi nyelvet használnak: a nemzetközit és a nemzetit. Nekünk háromféle van; valóban szükségünk van rá?

Az angol kifejezések azonban egyre inkább túlsúlyba jutnak, nemcsak kiszorítják a görög–latinokat, de meg is változtatják. Például *infektál* az *inficiál*; *szekretál* a *szecernál* helyett. Számos szakkifejezésnek nincs is latin megfelelője (*terminal ductal lobular units*; *gastrointestinal tract associated lymphoid tissue [GALT]*; *sentinel node*; *low-grade squamous intraepithelial lesion [LSIL]*), és magyarázatként is mind gyakrabban az angol szaknevet, szakkifejezést alkalmazzuk. Az irányzat feltartóztatatlan, de nem is baj, ha mi is csak kétféle (nemzeti, nemzetközi) orvosi nyelvet használunk; nem kell egy szükségtelen harmadikkal bajlódnunk.

Tudom, hogy az orvosi görög–latin nyelvről írtak pogány gondolatok, de tények, és fel kell készülnünk rá. Ez is egyetemi feladat – elsősorban a szakkifejezések magyar nyelvű változatainak megtanítására gondolok, főleg az anatómiai neveknél.

- Orvosi tudományírók (*medical writers*) képzése, alkalmazása. Az orvosi tudományírás célja az orvosi ismeretek pontos, világos és tömör közlése orvosok, kutatók számára. Bizonyos mértékig sajátos műfaj, mindenekelőtt az orvosi szakszókincs különlegessége miatt, de a nyelvhasználatában is vannak jellegzetességek. Az orvosi tudományírás önálló szakma, orvostudományi végzettséget és nyelvismeretet kíván. Az orvosi tudományírókat erre képzik. Az orvosi tudományírás életpálya; nagyon is vonzó, hiszen távmunkaként és részállásban is végezhető.

Hazánkban nincs orvosi tudományíró képzés, pedig nagyon fontos lenne. A Semmelweis Egyetemen kellene oktatni az ELTE és a Pázmány Péter Egyetem bevonásával.

Alapvetőnek tartom az orvosi tudományírók alkalmazását az orvosi egyetemeken. Ezzel megszűnne a nem tökéletesen fogalmazott és sokféleképpen írt közlemények megjelentetése, egységesülne és irányadóvá válna az egyetem tudományírása, megteremtődne a szabatos egyetemes magyar orvosi nyelv. Ez a gyakorlat, például a Mayo Klinikán több évtizedes múltú; egyetlen tudományos írás (közlemény, könyvfejezet stb.) sem kerülhet ki a klinikáról a tudományírók ellenőrzése, egységesítése nélkül. A szabatosan írt tudományos munka jó példa; nem csoda, hogy a Mayo Klinika dolgozói a tudományírásban is jártasak. A Mayo Klinika már egyetemi város, több ezer embert foglalkoztat.

Megjegyzés. A rendezvényt követően megtárgyaltam az orvosi tudományírói képzés lehetőségét a Semmelweis Egyetem rektorával, dr. Merkely Béla professzor úrral, aki ezt messzemenően támogatja.

■ Orvosi nyelvi képzés

A nyelv az orvos legfontosabb általános munkaeszköze; tájékoztat, tájékozódik és gyógyít is vele. Bármely munkaeszköz csakis akkor használható megfelelően, ha a használója kellőképpen ismeri. Nem kivétel a nyelv sem. Az elemi nyelvi ismeretekre tehát az orvosoknak feltétlenül szükségük van. Az orvosi nyelvi képzés az orvostanhallgatók tanításával, a doktori iskolában és a gyakorló orvosok folyamatos tájékoztatásával valósítható meg.

- Az orvostanhallgatók oktatásának a magyar orvosi nyelv egyetemi tantárgy keretében 18 éves hagyománya van a Semmelweis Egyetemen. A tárgyat a Szegedi Tudományegyetemen két éve vezették be, és a pécsi orvosi egyetem is tervezi. Sajnos csak kötelezően választható tantárgy, pedig egyetlen orvosnak sem lenne szabad úgy kikerülni az egyetemről, hogy:

- Ne legyen tisztában az alapvető nyelvi, orvosi nyelvi ismeretekkel, valamint a magyar orvosi nyelv sajátos helyesírási szabályaival és a helyes magyar mondat szerkesztéssel.
- Ne ismerje – legalább alapfokon – az európai és a magyar orvosi nyelv történetét.
- Ne tudja, hogy kik teremtették meg és vitték előre a magyar orvosi nyelvet; nem hallott Bugát Pálról, Markusovszky Lajosról, Pápai Páriz Ferencről, Váradi Lencsés Györgyről és a többiekéről.
- Ne legyen tájékozott a tudományos közlemények írásáról, szerkesztéséről, bírálatáról és értékeléséről (tudománymérésről). Továbbá az orvosi folyóiratokról; az orvosi szakkönyvek készítéséről és nyilvántartásukról; a tudomány világhálós keresési lehetőségeiről, a nagy orvosi adattárakról (MEDLINE, PUBMED, Web of Science stb.). Ezek ismeretét a tudományos közlemények olvasói sem nélkülözhetik, mivel elemi jártasság nélkül nem lehet megítélni, hogy a közölt adatok és javaslatok, például kezelési javaslatok, mennyire mérvadóak, biztonsággal alkalmazhatók-e a saját gyakorlatukban.
- Ne alkosson fogalmat magának az orvosi tudományos társaságokról, szövetségekről, a tudományos rendezvényekről és a tudományos előadások tartásáról, a táblaragaszkok (poszterek) készítéséről, jelentőségéről.
- Ne tudatosuljon benne a magyar orvosi nyelv és nyelvhasználat fontossága: az, hogy ő is felelős az orvosi nyelvért, ezen keresztül pedig a magyar nyelvért. A nyelvi öntudat a külföldre költözés, az ország elhagyása szempontjából visszatartó lehet.
- Ne legyen tudósa a beteggel való helyes nyelvhasználatnak, valamint az orvosi leletek és a zárójelentések írásának alapvető szempontjairól, szabályairól.

Ezek az orvostudományi általános műveltséghez tartozó elemi tudnivalók – ismereteik nélkül hiányos az orvosi tudás, az orvos műveletlen; a szakismeret önmagában egysíkú. Társadalmi elvárás, hogy az orvos legyen művelt. A magyar orvosi nyelv tantárgy az orvostudományi általános műveltség tárgya; a szaktárgyakat kiegészítő, minden orvos számára nélkülözhetetlen általános ismereteket ad, hozzásegít az erkölcsös és a tudományos orvosláshoz. Ezért is lényeges, hogy kötelező egyetemi tantárgy legyen.

A magyar orvosi nyelv tankönyve (szerkesztő: Bősze Péter) 2009-ben jelent meg. Szervezési okok miatt (a tárgyat a Semmelweis Egyetemen a Nyelvi Kommunikációs igazgatóság vette át, más egyetemeken is bevezették, bevezetik) szükségessé vált a tananyagot a tételek szerint összegezni és kiadni. Címe: *Magyar orvosi nyelv – egyetemi tételkötet*. Hamarosan megjelenik.

- A doktori iskolák hallgatói számára az orvosi nyelvi képzés hatványozottan fontos, hiszen ők vezető személyek lesznek, akinek a felelőssége még nagyobb, és akiktől még inkább elvárják a műveltséget. A magyar orvosi nyelv tantárgyat számukra is kötelezővé kellene tenni.
- A gyakorló orvosok folyamatos orvosi nyelvi képzése leginkább a tudományos folyóiratok szerkesztőinek a feladata. Célszerű, hogy időről időre a magyar orvosi nyelv tantárgy tananyagát ismertető közleményeket adjanak közre. Hasonlóan fontos, hogy orvosi nyelvi kérdéseket tárgyaló tudományos előadások is legyenek a tudományos rendezvényeken, intézetekben, klinikákon stb.
- A magyar nyelvű tudományos közlés tekintélyének visszaállítása

A tudományok nemzetközivé válásával a tudományos eredmények közlése is nemzetközivé vált, angol nyelvű lett. Ez óhatatlanul háttérbe szorította a nemzeti, így a magyar nyelvű tudományos folyóiratokat; jóval kevesebb a hazai közlemény, folyóiratok szűntek meg. Nem kérdéses, hogy nemzetközi értékű kutatási eredményeket nemzetközi lapokban kell közzétenni, mivel a honi folyóiratokat – néhányuk kivételével – a nemzetközi adattárak nem tartják nyilván, a bennük lévő ismereteket a nemzetközi orvostársadalom nem olvassa, noha:

- A magyar folyóiratban magyar nyelven megjelent közlemények adatai közreadhatók nemzetközi folyóiratban is.
- Másrészt a hazai közlemények angol nyelvű összefoglalói elküldhetők a nemzetközi adattárakhoz.

A különleges esetismertetésekre ugyanez vonatkozik. Azokat az esettanulmányokat, amelyek inkább csak a hazai irodalmat gazdagítják, magyarul jelentessük meg. Az összefoglaló közleményeknél már a továbbképzés szempontja is érvényesül: elengedhetetlenül

fontos a hazai orvostársadalom tájékoztatása, a tudományos eredmények hazai ismertetése, folyamatos képzése. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ne írjunk angol nyelvű összefoglaló cikkeket. Hátránya a magyar nyelvű közlésnek, hogy a hazai folyóiratoknak nincs hatásmutatója. Ezt kiküszöbölendő vezette be az MTA a hazai szakirodalmi mutatót.

Az angol nyelvű közlemények mellett meghatározó a magyar nyelvű orvosi tudományírás is, mert:

- A magyar orvostudomány alapja, vagyis hazai közlemények nélkül nem lehet magyar orvostudomány. Ekként a magyar nyelvű közlés erkölcsi kérdés is.
- A hazai orvostársadalom továbbképzésének, tájékoztatásának a legfontosabb módja.
- Meghatározó az orvosi társaságok tudományos és tájékoztató tevékenységében, egymás munkáinak jobb megismerésében.
- Lényeges a magyar nyelv versenyképességének megőrzésében.

Megjegyzések: Néhányan úgy vélik, hogy azt érdemes hazai folyóiratban közölni, amit nem lehet a nemzetközi lapokban. Mások pedig a fiatalok gyakorlatának, a cikkírás megtanulásának tekintik a magyar nyelvű közlést; mondván, nem baj, ha nem tökéletes az írás. Az efféle gondolkodás jellem kérdése. A közlemény pedig bárhol is jelenik meg, a szerzőjének tükre.

Külön csoportba tartoznak a magyar folyóiratok számára, felkérésre írt összefoglaló munkák vagy ismertető cikkek. Ezek megírására általában tapasztalt szakembereket, idősebb kutatókat vagy egy-egy új felfedezésnek, új irányzatnak hazai ismerőjét, résztvevőjét kéri fel. Nem tisztességes az ilyen felkérések visszautasítása: minden hazai szakembernek, kutatónak szakmai-erkölcsi kötelessége a hazai szakirodalom művelése.

A magyar nyelvű tudományos közlés fontossága miatt javasolt, hogy a magyar nyelvű közlemények megjelentetése legyen követelménye

- a tudományos fokozatok (PhD, MTA doktora) és
- a magántanári cím megszerzésének,
- a vezető állások betöltésének.

Nemcsak a magyar tudományos közlemények, folyóiratok tekintélyét kell helyreállítani, hanem a magyar nyelvű tudományírást is. Szemléletváltás szükséges: hangsúlyozni kell, hogy a magyar nyelvű tudományírás nem alantasabb, mint az idegen szavaktól hemzsegő!

- Figyelmeztetés a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) felelősségére

A Magyar Tudományos Akadémiát a magyar nyelv ápolására, a tudományok magyar nyelvű megszólaltatására hozták létre. Ezért megengedhetetlen, hogy magyar anyanyelvű jelölt angol nyelvű értekezéssel szerezzék meg az MTA doktora tudományos fokozatot. Ez ellenkezik Széchenyi és az alapítók, valamint az MTA majd 200 éves szellemiségével. Tudom az érvet: az értekezések nemzetközi érdeklődésre

is számot tartó eredményeket tartalmaznak, ezért lényeges, hogy a magyarul nem tudó kutatók is tudjanak róla, hivatkozhatnak rá. A kutatás nemzetközi. Efelől semmi kétség, de ezzel háttérbe szorítjuk a magyar tudományt, és ez nem lehet az MTA célja. Tiszteljük meg a magyar kutatókat, a magyar tudóstársadalmat, szakembereket, hogy a tudományos tételeket magyarul olvashassák, nem is beszélve arról, hogy sokan nem is értik az angolt. Legyen tehát alapfeltétel, hogy a magyar anyanyelvű kutatók csakis magyar nyelvű és magyarul megvédett értekezéssel szerezhessék meg az MTA doktora fokozatot. Egyidejűleg nyújtsák be az értekezésük angol nyelvű változatát, amely a nemzetközi érdeklődők számára is megtalálható a világhálón. A jelöltnek nem okozhat gondot az értekezés lefordítása, már csak azért sem, mert az eredményeinek többségét eleve közölte angolul.

Az MTA saját és támogatott rendezvényei, kiadványai fémjelzik az intézményt, ekként a nyelvvezetük is. Noha megoldhatatlannak látszik, mégis szorgalmazni kell, hogy az MTA magyar nyelvű rendezvényei, kiadványai valóban magyar, nem pedig felemás nyelvűek legyenek. Kivált nagy a felelőssége a *Magyar Tudomány* című folyóirat szerkesztőinek.

■ A magyar orvosi szövegtár (orvosi korpusz) létrehozása

A kutatás az orvosi nyelv és nyelvhasználat szempontjából is elengedhetetlen. Ennek lehetősége a mérvadóan szerkesztett magyar orvosi szövegtár létrehozása, amelynek szervezését, az MTA Orvosi Nyelvi Munkabizottsága keretében, Kuna Ágnes és Prószyk Gábor vezeti. Hatalmas munka, még sok a teendő.

A RENDEZVÉNY ZÁRÁSA

A tartalmas félnap végén *Prószyk Gábor* a következőkkel zárta a rendezvényt: „A magyar nyelv iránti elkötelezettségünk bizonyítéka, hogy ennyien itt vagyunk. Öröm, hogy ezt a sok embert egy fontos, de részleteiben még rengeteg átgondolandó kérdést felvető kérdéskör, a magyar orvosi nyelv hozta össze. Mindnyájan ismerjük azt az általánosító fordulatot, hogy »a magyar nyelv romlik«, de én megnyugtatólag annyit mondanék, hogy a magyar nyelv megítélésem szerint kimondottan jól van; a gond a legtöbb esetben azokkal van,

akik a nyelvet használják: ők az igénytelen magyar anyanyelvi beszélők. Ez a kérdés pedig nem nyelvészeti: ez népvélelssel kezelendő, azaz arra van szükség, hogy minél több »kiművelt emberfő« legyen, ráadásul olyan, aki nemcsak művelt, de igényes is. Igényes mindenben, így a nyelvhasználatban is. A hanyagság, a figyelmetlenség, az igénytelenség nem nyelvi kategória. Így, ha azt szeretnénk elérni, hogy a magyar orvosi nyelv és általában a magyar tudományírás erősödjék, akkor az biztos, hogy segít, hogy ilyen alkalmakat tartunk, mint a mai; ám arra mindegyikünknek figyelnie kell, hogy rohanó világunkban az egyik legveszélyeztetettebb tulajdonságunk az igényesség. Ehhez a kérdéshez és nem csak a szűken vett szakmaiakhoz – hitem szerint – mai tudományos ülésünkkel hozzájárultunk. Köszönöm minden előadónak és minden jelenlevőnek. A rendezvényt ezennel bezárom.”

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Hálásan köszönöm az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok és Orvosi Tudományok Osztálya, valamint az MTA Nyelvtudományi Intézet támogatását. Köszönetemet fejezem ki Prószyk Gábornak, a terem és a vetítőberendezés rendelkezésünkre bocsátásáért, a védnökségért és közreműködésért. A védnökséget és a közreműködést Siptár Péternek is hálásan köszönöm. Köszönöm az előadónak a nagyszerű előadásokat, a hallgatóságnak pedig, hogy jelenlétükkel megtisztelték a rendezvényt, időt áldoztak a részvételre. Hálával tartozom a szervezésben nyújtott segítségért Bösze Mónikának, Fliszár Nórinak, Kovács Leventének, Lipp Veronikának és Talián Ágnesnek.

„Az első és legfontosabb dolog [...] nem választani el a nyelvet a beszélő embertől.”

Gombocz Zoltán (*Magyar Nyelvőr* 1898; 8)